FIB

FOLKET I BILD

Peter Thelin i "Lejon på stan"

NY RASMUS

— 7-åringen Peter Thelin gör succé

BUSSCHAUFFÖR

från Eskilstuna vann Galápagos-resan!

SIGGE SKRINNARE

gör olympisk come back

Nr 2 1960 8/1—14/1 Pris 70 öre + oms

Straffångar och vattenmeloner

ROLF BLOMBERG *avslutar sitt Galápagosreportage med en spännande utflykt till kapartiden . . .*

ROLF BLOMBERGS son Anders trivs lika bra som pappa på Galápagos, "det sista paradiset". Men nu väntar nya upptäcktsfärder — i Sydamerikas djungler.

I min artikelserie från Galápagosöarna har jag mest berättat om Santa Cruz, den ö där jag uppehöll mig längsta tiden. Men jag besökte många andra öar, och för att bilden av Galápagos skall bli mera allsidig, vill jag också förtälja ett och annat från några av dessa.

Den största av Galápagosöarna är Isabela (eller Albemarle). Den är av ungefär samma storlek som Gotland, högländ, med aktiva vulkaner, med mängder av förvildad boskap och flockar av storväxta hundar som jagar som vargar och enligt utsago vid enstaka tillfällen även attackerat människor. Det hände i alla händelser jordenruntseglaren William Albert Robinson, efter vad han berättade mig.

Straffångarnas Isabela

Isabela har som regel undvikits av de yachter och expeditioner som besökt Galápagos, och anledningen är att ön varit en förvisningsort för straffångar sedan några årtionden. Mellan tvåhundra och trehundra tjuvar, rånare och mördare från Ecuadors fastland var fördelade på två läger, Alemania och Santo Tomás. Förhållandena i dessa båda läger var efter samstämmiga uppgifter fruktansvärda, någonting i stil med Tredje rikets koncentrationsläger. Lägerchefer och fångvaktare var korrupta och sadistiska — ett populärt sätt att bestraffa fångarna var t ex att binda dem nakna vid ett träd och stryka in dem med sirap för att attrahera myror — och gång på gång under årens lopp har fångarna gjort myteri — för det mesta med ödesdigra följder för dem själva. Nio man lyckades för några år sedan fly i en stulen båt, men har sedan aldrig avhörts.

I fånglägren härskade lagen att den som försökte fly blev nedskjuten. Om han infångades levande, tvingades han dessförinnan gräva sin egen grav. Fångarna led av konstant svält, var levande skelett, åt avfall och gammalt läder, men tvingades ändå till hårt, skoningslöst arbete. *El muro de las lágrimas* — Tårarnas mur — står som ett monument över denna mänskliga grymhet. Muren har byggts av lavastenar och block, är sextio meter lång, sex meter bred och fyra meter hög, tjänar inget vettigt ändamål. Den kostade många fångars liv; somliga krossades under ras, andra dog av utmattning.

Revolten

För ett par år sedan gjorde tjugoen fångar revolt. Ledare för myteristerna var en tjuv med öknamnet Patecucu (= pata de cucu, Spökfoten). "El se portó como un perfecto caballero! Han uppförde sig som en perfekt gentleman!" berättade man mig på Isabela.

Myteriet började i Santo Tomás, där fångvaktarna överrumplades, avväpnades och sattes i fängsligt förvar, och därifrån begav man sig till Alemania, där samma sak upprepades, sedan vidare till kustbyn Villamil, där poliserna togs till fånga. Men varken de hatade fångvaktarna eller poliserna utsattes för någon misshandel, "för vi råkar vara mänskligare än ni!", sa Patecucu till dem. "Men fångnummer ska ni få, och disciplin ska vi ha — samma hårda disciplin som vi fått lära!"

Av rädsla för mord och våldtäkt tog hela befolkningen sin tillflykt till kyrkan, medan fångarna plundrade de välförsedda affärerna och fyllde sina tomma magar med god mat och söp sig ordentligt fulla. De slaktade även alla höns de fann — min vän Doña Maria Gil fick alla sina femtio amerikanska rashöns nackade! — och dessa kokades i de stora grytor som används vid saltutvinning. Det blev hektolitervis med härlig hönssoppa, och av den läckra anrättningen delade fångarna med sig till de skräckslagna byborna i kyrkan. Även de fängslade poliserna fick äta sig mätta. Utan tvekan uppförde sig fångarna bättre än sina vaktare.

Efter tre dygns festande i Villamil fortsatte de tjugoen fångarna sin flykt i en stulen båt. På grannön Santiago låg den amerikanska yachten "Belinda" för ankar. Den bordades och fångarna tvingade ägaren att segla dem till sydamerikanska kusten. Ägaren hade sin hustru ombord och fruktade det värsta för hennes del, men Patecucu höll sträng disciplin bland fribytarna och tillät ingen att röra henne. Efter några dygns seglats siktades den colombianska kusten. Här lämnade fångarna "Belinda". Men deras frihet blev kortvarig. Samtliga utom en fångades nästan omedelbart, den siste togs i Quito för ett halvår sedan.

Straffkolonin upphör

Till stor lättnad för galápagosborna beslöt kongressen nu att straffkolonin på Isabela skulle upphöra och de fångar som var kvar i den sändes tillbaka till fastlandet. Några som redan avtjänat sina straff och ville stanna på ön fick tillåtelse att göra det. Vid mitt sista besök i Villamil satt en av dessa bunden till händer och fötter på polisstationen. Han hade fått ett "återfall" och ertappats med att stjäla från en av byborna.

Den sympatiske katolske padren på ön gav mig skakande detaljer från straffkolonin — han hade stått vid många gravar och bett för brottslingarnas frälsning — och det var hans rapporter till huvudstaden Quito som i väsentlig grad bidrog till kongressens beslut.

— Nu kanske vi till slut kan få besök av en och annan yacht här, sa padren. Medan vi hade straffångar här tordes ingen angöra Isabela.

Forts. sid. 38

STRAFFÅNGAR OCH . . .

Forts. från sid. 21

En annan ö jag gjorde strandhugg på var Baltra, eller Syd-Seymour, norr om Santa Cruz. För tjugofem år sedan besökte jag denna lilla öde ö, där det fanns mängder av vildiga drushuvuddödlor och hela hjordar av förvildade getter. Under senaste världskriget upprättade amerikanerna med Ecuadors tillstånd en militär bas med flygfält på Baltra, men basen övergavs efter krigets slut. Stora mängder värdefullt material räktes i havet till öbornas förtrytelse, men en del kom dem till godo, framför allt byggnadsmaterial.

Nu finns inga drushuvuddödlor kvar på ön och bara ett fåtal getter, men där finns en hamnpir, breda asfaltvägar, rörledningar, befästningsverk av betong, byggnader i olika ruinstadier, sönderrostade maskiner och motorfordon och postlover.

Längs asfaltvägarna, som inga bilar längre trafikerar, kan man skörda tusentals vattenmeloner. De odlades med framgång under kriget, har nu spritt sig och tycks trivas storartat på denna vattenfattiga ö, där annars kaktus är den mest iögonenfallande växten.

Under kriget myllrade det av folk på Baltra — det sägs att över 15 000 man, amerikaner och ecuadorianer, var förlagda här. Nu finns inte ens halva dussinet.

Den obebodda Santiago

Den obebodda ön Santiago (eller Charles eller San Salvador) var ett kärt tillhåll för sjörövarna. Här kölhalade de sina fartyg, vilade ut mellan raiderna och drack rom. På en del platser på ön kan man ännu finna skärvor efter deras romkrus. Ön har också vid några tillfällen haft bosatt befolkning, men alla koloniseringsförsök har misslyckats. Om den allra första kolonisten på Santiago — och antagligen på Galápagos — berättar den amerikanske kaparkaptenen Porter i sin "Journal of a Cruise". Och det är en så underhållande historia att jag måste relatera den. Den går också så helt i stil med de flesta andra koloniseringsförsök på Galápagos. Följande rapport daterar sig från 1813.

Kaparkaptenens berättelse

"— — — och på östra sidan av ön finns ett ställe där man kan landstiga. Det kallas Pats landningsplats och kommer troligen att odödliggöras en irländare som hette Patrick Watkins. För några år sedan lämnade han ett engelskt fartyg, slog sig ned på ön och byggde sig en usel koja omkring två kilometer från den landningsplats som bär hans namn. I en dalgång som innehåller omkring två tunnland odlingsbar jord och som kanske är den enda plats på ön där vattentillgången är tillräckligt riklig. Han lyckades odla potatis och pumpor i rätt stor mängd. Skörden bytte han mot rom eller sålde kontant. Att döma av de berättelser jag hört hade mannen ett synnerligen ruskigt yttre. Hans kläder hängde i trasor och var knappast tillräckliga för att skyla hans nakenhet. Dessutom vimlade de av ohyra. Här och skägg var tovliga, huden brun av att ständigt vara utsatt för solen, och dessutom var han så vild och ohyfsad i sitt uppträdande att han slog vem som helst med skräck.

På ett eller annat sätt lyckades han komma över en gammal musköt jämte en smula kulor och krut. Troligen var det besättningen av detta skjutvapen som först väckte hans ärelystnad. Han kände sig som öns härskare och ville visa sin makt mot den första mänskliga varelse som föll i hans händer. Det råkade bli en neger som anförtrotts en båt tillhörande ett amerikanskt fartyg, vilket angjort ön för att hämta vatten. Patrick kom ned till stranden där båten låg, beväpnad med sin musköt, som nu blivit hans oskiljaktige följeslagare, och befallde negern i bestämda ordalag att följa honom. Då negern vägrade fyrade han av sitt vapen som lyckligtvis klickade. Negern blev emellertid rädd och följde med. Patrick lade sitt gevär på axeln och marscherade av med sitt offer, som han på vägen uppför berget meddelade att han hädanefter kunde anse sig som hans slav, och att hans behandling helt och hållet skulle komma att bero på hans uppförande. Då de kom till ett smalt pass och negern såg att Patrick inte var på sin vakt passade han på och fattade honom i armarna, kastade omkull honom, bakband honom, slängde upp honom över axlarna och bar honom till båten. Då besättningen kom fördes han ombord på fartyget. I hamnen låg samtidigt en engelsk smugglare, vars kapten ådömde honom en grundlig risbastu ombord på båda fartygen. Detta straff gick också i fullbordan, varefter han iförd handbojor togs i land av engelsmännen. Han tvingades nu att omtala var han gömt de få dollar han förtjänat på försäljning av sin potatis och sina pumpor. Dessa slantar tog man ifrån honom. Men medan man var ivrigt sysselsatt med att förstöra hans koja och trädgård lyckades den arme uslingen fly. Han gömde sig bland klipporna i det inre av ön, och då skeppet avseglat smög han sig fram och lyckades med tillhjälp av en gammal fil, som han satte fast i ett träd, befria sig från handbojorna.

Han funderade nu ut en grym hämnd, men höll sina planer hemliga. Nya fartyg kom till ön och Patrick fortsatte att sälja sina produkter. Han lyckades på så och då dela med sig av sina drycker åt några besättningsmän lyckades han få dem så berusade att han kunde hålla dem kvar tills fartyget avseglat. Då de fann att de fullständigt berövats av honom hade de intet annat att göra än att bli hans slavar medan han utvecklade sig till en absolut tyrann. På detta sätt ökade han sin skara till fem, honom själv inberäknad. På alla upptänkliga sätt försökte han att skaffa sina vapen ehuru förgäves. Man tror att hans avsikt var att överraska något fartyg, massakrera besättningen och bemäktiga sig befälet.

Ett kuppförsök

Medan Patrick ruvade på dessa planer ankom två fartyg, ett engelskt och ett amerikanskt, och ville tillhandla sig grönsaker. Han lovade dem fullt upp därav om de blott skickade sina båtar till hans landningsplats och läte besättningen hämta vad de ville ha från hans trädgård, emedan, som han sade, hans egna män blivit så lata att han inte kunde förmå dem att arbeta. Man samtyckte och två båtar sändes från varje fartyg och drogs upp på stranden. Manskapet gick till Patricks hus, men varken han själv eller några av hans folk stod att finna. När man tröttnat på att vänta återvände man till stranden, där man påträffade vraken av tre av båtarna, medan den fjärde saknades. Efter många svårigheter lyckades emellertid männen ta sig runt viken till ett ställe mitt för fartygen varefter andra båtar sändes att hämta dem. Befälet på fartygen, som fruktade något anslag från Patrick, ansåg säkrast att lämna ön och lämna Patrick och hans band i okvald besittning av båten. Innan de avseglade skrevs emellertid en redogörelse över vad som tilldragit sig. Brevet lades i en tunna som man förankrade i viken. Detta meddelande hittades av kapten Randall, men inte förrän han redan skickat en båt till Patricks landningsplats för att erhålla grönsaker. Som man lätt kan föreställa sig kände han sig inte lugn förrän båten återkommit. Den medförde följande brev som man funnit i Patricks koja:

Min herre!

Jag har gjort upprepade framställningar till befälet på åtskilliga fartyg att få köpa en båt eller bli förd från denna ö, men alltid fått avslag. Tillfälle erbjöd sig att erhålla en båt, vilket tillfälle jag begagnade. Under hårt arbete och umbäranden har jag länge strävat att skaffa mig medel för min rimliga bärgning, men jag har upprepade gånger plundrats och misshandlats, senast av kapten Paddock, som bestraffade mig och bestal mig på omkring 500 dollar.

Den 29 maj 1869 avseglar jag från den förtrollade ön till Marquesasöarna på 'Black Prince'.

Döda ej den gamla hönan. Hon ligger nu på ägg och skall snart få kycklingar.

(Undertecknat Fatherless Oberles.)

Patrick anlände ensam till hamnstaden Guayaquil på Ecuadors kust i sin öppna båt, då de övriga som legat tillsammans med honom dött av vattenbrist. Eller som man allmänt ansåg, dödats av honom då han fann att vattnet började tryta. Han fortsatte sedan till Paita i Peru, där han föll för behagen hos en rik skeppsredare. Han lyckades övertala henne att följa med honom tillbaka till hans förtrollade ö, vars företräden han otvivelaktigt utmålade för henne i glödande färger. Polisen ansåg honom emellertid på grund av hans avskräckande utseende som en misstänkt figur, och då man anträffade honom under kölen av ett litet fartyg som just skulle sjösättas vädrade man ett bovstreck och satte honom i fängelse i Paita. Där sitter han nu och kommer troligen att förbli där.

Mot Sydamerikas djungler

Mycket mera kunde berättas om Galápagos — om ön Floreana, där "piratdrottningen" baronessan Wagner och filosofen och nudisten doktor Ritter, "den moderne Robinson", levde, om fågelön Tower där man fann en kista med guld värd 300 000 dollar, om guvernementsön San Cristobal där söta norskan Karin Gullberg Cobos har sin boskapsfarm, om Fernandina där en vulkansjö för något år sen plötsligt försvann, torkade ut, om — ja, om många andra öar. Men med denna artikel slutar jag mitt reportage från "de förtrollade öarna", ty nu är allt packat och klart för nya färder — denna gång in i den sydamerikanska djungeln.

POLITIKERN PER ALBIN

Forts. från sid. 19

osäkerheten i världen och "risken för vårt land att indragas i konflikter med andra". Per Albin hävdade att frågan måste utredas och en statlig kommitté tillsattes av den ekmanska regeringen med Far som ordförande.

När den kommittén var färdig hade Hitler tagit makten i Tyskland och stämningen i försvarsfrågan hade på många håll slagit om. Och det andra världskriget förde som bekant med sig en allmän samling kring försvaret.

Statsministern yttrade den gången "vår beredskap är god" — en utsago som senare kritiserats som inte med sanningen överenstämmande. Jag kan inte tänka mig annat än att Far var fullt på det klara med att det fattades åtskilligt för att vi skulle vara rustade att framgångsrikt möta ett stormaktsanfall. Men när han yttrade orden var syftet att dämpa oron i landet — ett led i "psykförsvaret" skulle man väl kalla det med en modern terminologi.

Och det är kanske att begära litet för mycket även av Per Albins realistiska inställning om man anser att han redan då riktigt skulle ha förstått vilken oerhörd kraft den tyska krigsmaskinen kunde utveckla.

Mot slutet av andra världskriget ändrades det socialdemokratiska partiets program bl a i den punkt som gällde militärfrågan. Formuleringen, som lär helt och hållet ha utformats av Far, har som kärna orden "en positiv försvarspolitik".

Dit hade Per Albin alltså efter fyrtio års kamp på olika fronter kommit. Men för honom kändes det inte som ett nederlag — tvärtom. Han underströk kraftigt i detta sammanhang att samhället nu var ett annat än vid sekelns början.

När Far den 6 juni 1945 höll föredrag i Hälsingborg kom han också in på "svensk hälining och handling" under kriget:

"Det var icke något yrvaket uppvaknande inför en plötslig upptäckt, att vi levde i en ond och farlig värld. Det var en utlösning av kärleken till fosterlandet, som tog form i fast beslutsamhet att värna om vårt nationella oberoende, vår frihet och självständighet, allt det som är oss svenskar kärt."

Egentligen är väl de nya formuleringarna bara ett fullföljande av det fälltrop som Fabian Månsson slungat ut fyrtio år tidigare: "Giv oss ett fosterland och vi skola försvara det!"

Om Marx och klasskampen

Och här är vi inne på ett kapitel som under hela livet var betydelsefullt för människan och politikern Per Albin: frågan om allas rätt till fosterlandet, allas rätt att ta del i de samhälleliga angelägenheterna.

Det var kravet på allmän rösträtt som en gång väckte den femtonårige springpojken Per Albin. Och sitt tidelsefulla intresse för denna fråga ger han prov på ända tills saken förts i hamn.

Det har från många håll — och med viss rätt — sagts att Far inte var särskilt intresserad för rent teoretiska spekulationer ifråga om ideologi och politik. Han var på ett tidigt stadium förkämpe för en samförståndspolitik som tog sikte på närliggande mål. Och kanske kan man

Forts. sid. 40

Svensk originalserie av GÖSTA KNUTSSON och EINAR NORELIUS

Copyright: Folket i Bild

Två lustiga figurer i tomteskägg kom traskande på Skeppsbron. De bar på plakat, och på plakaten stod det: KOM OCH SE DEN STORA MÅNRAKETEN!

Och på baksidan av plakaten stod det: I KVÄLL PÅ GÅRDEN KATTGRÄND 1. "Det blir nog nödvändigt att man går dit och tittar", sa Pelle till Maja.

Och det var många andra som sa, och när det blev kväll, drog sig många katter till Kattgränd 1. Genom ett hål i ett plank kom man in på en stor gård.

Och mitt på gården stod en märkvärdig grunka som var riktad snett upp mot himlen. Den var hopsatt av trä och glas och metallbitar och diverse lump.

Med lite god vilja kunde man nog kalla den för raket — den hade raketform i alla fall. Men nu kom en stor katt i päls och långt nerdragen skinnmössa.

"Mina dama och herra", sa han. "Jag vara den världsberömda månraketkatt Monszowski. Jag åka i väg i raket. Ni se på. Kosta bara en krona för var och en."

"Det här är ju en världshistorisk händelse", viskade Pelle till Maja. "Har du två kronor på dej?" Jo, det hade Maja. Monszowski samlade ihop mycket pengar.

Och när han gjort det, klev han in i raketen. "Jag begriper bara inte vad han ska göra med alla pengarna på månen", sa Maja. "Tyst!" sa Pelle. "Nu startar han!"

Världshistorisk händelse? Se nästa nr!